

MAGDOLNA.

□ Halkan, szinte suttogva, tompán hangzik az asszony szava: »becsületes embernek vagyok a felesége. Tisztességes asszony«.

□ »Talán azt is mondhatnád, hogy becsületes lányból, becsületes asszony. De nézzed Magdolna, légy okos. Az urad szegény ember«.

□ »Menjen, menjen, ne kísértsen. Leánykoromban elvette az eszemet, hagyja meg most. Tekintse, hogy anya is vagyok, két gyermeknek anyja«.

□ »Ha feledni tudtad a múltat, sohase szerettél«.

□ Az asszony sirva borúlt az asztalra. A férfi pedig ott állott mögötte szenvedélyesen, szerelemre éhesen. A környezetből rikitón vált ki fényes tisztíruhája.

□ Magdolna nem láthatta őt, de érezte közelségét. Érezte, hogy ennek az embernek még most is hatalma van fölötte. Kétszeres hatalma: övé a szerelem és a nyomor, azé a vágy, a szenvedély, meg a pénz, a pénz!

□ Már félhomály volt a szobában, ebben a szegényes, nyomorult szobában.

□ Feltekintett. Minden táncolt körülötte. A nyoszolya, az asztal, a szék, a képek, meg az ostor, az emberének, a becsületes fuvarosnak az ostora.

□ Bárcsak jönne vissza az ura! Most, csak most jöjjön és váltsa meg őt a kísértéstől, hogy űzze el ezt az embert; hogy hatalmas karjával zúzza össze ezt a nyomorultat, aki a szegénynek, a nyomorgónak a becsületére, a boldogságára éhezik.

□ Igen-igen, mert hiszen ő szereti az urát; imádja azt, aki az élet fertőjéből magához emelte a megtévelyedettet, nevet adott neki, becsületes nevet, hajlékot, életeltartást, meg szerelmet — osztatlan, odaadó szerelmet.

□ Bárcsak összetörött volna a kocsitengely, bárcsak

törte volna lábát a ló az induló-úton, hogy az ura: a bérkocsis visszatérjen. Jöjjön, jöjjön és sújtsa össze ezt a nyomorult csábítót!

□ »Menjen az úrfi, menjen. Megjön az uram, érzem, sejtem, tudom, hogy visszatér«.

□ A férfi gúnyosan rázta a fejét.

□ »Ne félj, a pénz, a pénz! Reggelig szerez az urad ötven koronát. Megfogadtam és fizetem. Megvettem úgy, hogy maga se tudja«.

□ Erőszakkal kellett az asszonynak menekednie a durván ölelő karok közül. Ellökte őt magától. A férfi hátratántorodott; remegett egészében, a vér mind az arcába tódult.

□ »Visszataszítasz!? Hát nem szeretsz, sohasem is szerettél!«

□ Másodszor ugyanaz a szemrehányás. Pedig szerette... egyszer nagyon, iszonyatosan, hiszen mindenét odaadta neki. Elűzték érte a szülői háztól s akkor omlott a szűk sikátor-utakon a szerelemvásárlók karjai közé; a nyomor kergette a kárhozatba.

□ Sárossy Vincét akkor is szerette, reá egy árva zokszót még csak titokban sem ejtett soha. Ő talán nem is tudta, hogy így van, hogy így bandukol elhagyottan az élet árnyékaiban, mert ha tudta volna, igen, ha tudta volna... és azért még most is szereti.

□ »Igaztalan a szavad, mert szeretlek, szeretlek még most is, de nem lehet, nem szabad. Eredj, kérlek, könyörgöm eredj!«

□ S a vágyakozó férfi újból hátratántorodik.

□ Elönti a düh.

□ »Magdolna megbánod ezt! Itt kínlódsz a megélhetésért, sokszor betevő falatod sincsen. Csak

még egyszer; nem, százszor s az urad jól kereshet s a szerelem is megkapja a magáét».

□ «Nem, ne kínozzon! Az uramé, a hites uramé, egyedül csak az övé vagyok!»

□ És a férfinak megvillan a szeme, gúnyos mosoly rándul át ajakán, valami kaján hatalomtudat üli meg bensejét. Szinte kérkedve beszél:

□ »Magdolna, tudod-e, hogy mi készül a messze bosnyák határon? A kezdődő háború idáig is elcsap. A te urad, Tóth János még mindig hadköteles ám. Tudod-e, mit jelent ez? Mit csinálsz, ha elviszik?! Mit esznek gyermekeid, ha nincs, aki keresse számukra a száraz kenyeret. Akkor majd kell Sárossy Vince pénze, ha a szerelme nem kellett.

□ Az asszony felsikoltott. Oda sebzett amaz, ahol a nő legjobban érezte, ahol a legjobban fájt. Csak egy pillanat amig habozik, azután az ajtó felé mutat s alig hallhatóan rebeget:

□ »Még él az igaz Isten!«

□ □

□ Az 1908. késő novemberi délután ráhavazott a hercogovinai hegyekre. Olyan volt a tájék, mint mikor liszttel beporozzák a fekete haját: amott az ijesztő feketeség, emitt egy-egy fehér folt.

□ Hideg volt, borzasztó hideg. Az út keményre fagyott s a tenger felől idefűjt a csípős, kegyetlen szél.

□ Egy-egy rohama úgy süvített végig a letarolt fákon, mintha egy montenegrói golyója fütyülne az ember füle mellett.

□ »Hát fák ezek?« kezdi az egyik katona; »haza felénk bokornak se volna jó!«

□ Hátranéz a főhadnagy, Sárossy Vince s a járőr némán kapaszkodik fölfelé. Óvatosan, nagyon óvatosan.

□ Ketté válik az öszvérút. A járőr megáll. A figyelők készen tartják az élesre töltött fegyvert, a montenegrói hegyorom felé s így hasalnak a hideg, rémegő földre.

□ Köpönyegére gombolt csuklyáját leveti a főhadnagy; mögötte tolvajlámpásával keresgél a térképen.

□ »Káplár, ismeri az utat?«

□ »Parancsára főhadnagy úr. Emerre bal felé visz

fel a hegyre, a kutyafejüek határához; erre pedig a tizennégyes főrész. Voltam benne, hát tudom. Arrébb mindjárt leválunk a tizenhármashoz».

□ »Előre, erre jobb felé!« hangzik a vezényszó.

□ Alig tettek száz lépést, hatalmas robajjal, zúgva csapott át előttük egy hatalmas szikladarab lefelé a mélybe.

□ Megdőbbsen a tiszt s a katorák szíve. Mi volt ez? Talán a szél oldá meg a követ termés anyjától. Lehet! De figyelve tovább.

□ A kettőzött figyelem mindenben rémet lát.

□ Amott a bokor mögött, ott annál a fehér sziklacsúcsnál mintha mozogna valami? Mozog, mozog, a szél mozgat egy ágat, melyen valami rongyfoslány fenakadt. De hogyan, miért került oda?

□ Amott megint, nem messze, mintha fény csillant volna.

□ A főhadnagy int: előre! s mikor az intést nem látják — füttent. Jobbra a tizennégyes felé.

□ Mintha balról a fejük fölött zaj hallattszanék, olyan, mint amikor valaki megbotlik, megcsúszik, elesik. Ni csak, apró kavicsszemek görögnek le az útra. Utánna csend, csak a szél süvítget.

□ Eh, tovább! hiszen nincs még háború. Képzeld. S kapaszkodnak, tapogatnak tovább a tizennégyes erőd felé.

□ A csípős hideg megdermeszti a tagokat; a kéz egészen meredt. Talán még revolverét se tudná most elsütni, gondolja Sárossy. Vagy talán elsütni igen, de célozni nem.

□ Most lelőhetnek, felkoncolhatnák, még védekezni se tudna. Beválnék annak a szép asszonynak az átka, ott, ott távol — otthon.

□ Haha átok, nevetség! Mit tett ő? Nem sokat, úgymint behívták volna a férjét. Soron volt. Aztán íme: ördög van a dologban. Őt magát is lehelyezték ide ebbe a görbe, istenfeledte országba. Se szerelem — se világa itt! Üsse kő, ha már így áll a bál, annak se legyen.

□ Talán úgymint ezért átkozta őt az asszony. Amikor indultak a rezervisták végig a városon zenével — asszonysírással, odacsötlött melléje Magdolna s ott sóhajtá fülébe:

- »Füzessen meg érte az Isten igazsággal«.
- Kellett annál rongyabb igazság, minthogy neki, Sárossynak is le kellett jönnie. De majd meglássuk, csak háborogna jobban az a népség, itt közel a határ: egy parancsszó — egy hősi halál. S az asszony, az özvegy... eh, ha pedig őt aratja le egy ólomdarab, úgyis mintegy, egy halállal tartozunk.
- »Megállj, ki vagy?«
- »Megérkeztünk már? Vizsgáló előljáró«.
- »Jelszó?«
- Felváltják. Mehet! Az erőd legénysége fegyverbe lép. Puskacsövek merednek ki a lőrésen; csikordul a kulcs a belső kapun.
- Egyszerre felvonít az erőd kutya, hadi kutya, betanított, ok nélkül nem teszi. Szimatol, valamit érez.
- »Megállj, mi az«.
- Körüljárnak a járőr legényei a kaput, arccal kifelé, védelemre készen.
- A kutya rémesen vonít tovább s a külső falon végigszaladva csahol a tizenhármas felé. Hát baj van ott? Csak a szél süvítése válaszol rá.
- Hirtelen bevillan az éjbe egy röppentyű fénye a tizenhármas felől; piros színű — az ellenséget jelző.
- »Elő a parancsnok! Bocsássák a járőrt a kapuközbe!«
- S a szél ismét megindít völgyfelé gördülő köveket közvetlen a közelben. A kutya kinosabban üvölt, csahol, szüköl.
- A külső kapu föltáru, szigoruan merednek a szoronyok Sárossy főhadnagy felé.
- Ott áll az erőd parancsnoka, egy széles vállú, hatalmas férfi s amint a kapuköz gyenge lámpája halvány fényét arcára veti, tükrözők rajta az erő. a köteleességérzet és a bánatos kétségbeesés csodálatos vegyülete.
- A főhadnagy visszahököl ez arc előtt önkénytelenül, ösztönszerűen.
- Nevetséges! hát ő, épp jókor, Magdolna úra a Tóth János! Nagyszerűen hallik a kövek gördülése, nem szabad vesztegetni az időt. Jelhang?
- »Miramár!«
- »Csendesebben főhadnagy úr, elkaphatja a szél.«
- A tizenhármasnál felszál a második röppentyű: sárga. Utána hallik a puskaropogás.
- »Tóth szakaszvezető, gyűjtsa fel rögtön a piros röppentyűket, jeladásra a helyőrségnek.«
- Megtörténik. Alulról felelnek rá s a szomszéd erődök is mind talpon vannak már.
- Túlról hallik még elvéve puskatüzelés, s belelik két óra míg a segélycsapatok felérkeznek. Számukra kell a biztos jelentés. A tizenhármas nem jelez!
- S ekkor Sárossy főhadnagyot elkapja a boszúvágy.
- »Tóth szakaszvezető öt emberrel a tizenhármas-hoz hirt hozni.
- A parancsot teljesítik. Csak egy másodperc amíg a hatalmas férfi megtántorodik, nem észleli más, csak aki okból megfigyeli: a főhadnagy maga. Az altiszt arcán átcsap a meleg, talán honhagyott feleségére, gyermekeire, boldogságára s azok nyomorára gondol, de a legénység a tettvágy tüzét látja az arcon s őt önként jelentkező megyen vele.
- Tiszteleg és indul; még mintha mondani akarna valamit, de mikor künn vannak a szabadban elhatározottan vezeti járőrét az erős katona:
- »Bátran előre fiúk, kis bosnyákokat hozzunk haza a kenyértarisznyában.«
- □
- Ismét vonít az eb.
- Pedig már elmúlt a fegyverzaj. Tóthnak vissza is kellene már jönni. Kár, nem volt semmi: biztos' áriadó! Gyakori dolog, ideges időben a dalmát-hercegovinai hegyeken.
- Ahol a! már itt is van. Kiált az ő: »Megállj!«
- Kapunyitásra indul Sárossy főhadnagy, négy szuronyos legény kíséri, a többi a helyén van a falakon s lőréseknél.
- »Mit vonít még mindig a buta eb?!« Jelhang?
- »Miramár!«
- »Helyes,« mehet! Csikordul a kulcs s megnyílik a külső kapu.
- Azaz nem is nyílik, úgy taszítják be hatalmasra megtermett erős férfiak, állig fegyverkezve rontanak a kapunyitókra.

□ Környes-körül megdördülnek a fegyverek, az ellenség fegyverei s hallik a montenegrói bandák ismeretes csatakiáltása. Éjjeli rajtaütés! Tíz, tizenöt, húsz ember tódul a kapu felé. Kétségbeesett küzdelem fejlődik ki a kapuközben.

□ A falakból lőni alig mernek, hiszen lenn van Sárossy, az erőd mostani parancsnoka is. Felröppennek az erőd rakétái s messze hirdetik a sötétbe az ellenséges veszedelmet. Errefelé a segélycsapatok, de azok még messze, talán órajársnyira vannak.

□ A belső kapu zárva, kinyitni nem szabad. A legénység az eszarmélyedéseiben keres menedéket, önnét védekezik; Sárossy a kapuközi őrhelyben. Ennek rozoga ajtaját feszítgeti egy marcona, hatalmas alak. A védekező revolverében nincs egy töltés se már, csak meztelen kard van a főhadnagy kezében, gyenge fegyver ilyen szűk helyen. Ereje is fogytán van. térdével nyomja vissza az ajtót.

□ Vezérhang, kiáltások hallatszának kívülről, édes, segélyhozó magyar szó.

□ Hatalmas kéz ragadja meg az ajtónál tolakodót, egy ordítás s Sárossy meg van mentve. Töltheti újból fegyverét.

□ Segítség érkezett, az orvul támadók visszavonulnak, csak néhány marakodik még. Tóth s embereivel a külső kapu közelében.

□ Sárossy kiront, közjük süti forgópisztolyát. Az egyik felordít, de egy másik handzsárját döfi a szakaszvezető oldalába.

□ Ismét csend van, csak a szél süvít.

□ Benn a tizennégyes legénység fülkéjében hal-

ványan pislog az olajlámpa, kísérteties fényt vetve egy haldokló vitéz viaszszinü arcára.

□ Sárossy főhadnagy az ágy mellett áll, mereven tekint a halállal küzködőre. Katona létére is remeg egész testében, mardossa a lelkiismerete.

□ Nincs-e neki része abban, hogy ennek az embernek a felesége özvegy, gyermekei árvák lesznek? Ő másként tervezte, a sors meg így végezte, s akit ő halálkísérteni küldött; lett az ő megmentője a saját élete árán.

□ Egy ápoló közlegény volt még a szobában, Sárossy őt is kiküldötte. Kötelességet érzett magában, hogy ezt a nyomorult embert legalább ő egyedül gondozza a végső percekben.

□ Megfogta a sebesült kezét s jóságosan, résztvevően, szánandóan nézett reá.

□ Tóth szemei megteltek könnyel s midőn a főhadnagy föléje hajolt, halkán, kérően rebege:

□ »Én megtettem a kötelességemet, meg felséges uram akaratát. De főhadnagy úr, könnyörgöm, maga jótevőm volt mindenkor, jószívű, gazdag, tegyen valamit érettem. Van feleségem, gyermekem; nyomorban hagyom őket, nincs betevő falatjuk ha én meghalok. Könnyen megteheti, vegye pártfogásába azt a szegény asszonyt, az én boldogságomat, a menyországomat, nehogy a nyomorúság vissza süllyesse oda, abba a fertőbe, ahonnét kiemeltem.«

□ Sárossy arca megvonaglott, azután odaborúlt féltérdre a haldokló ágya mellé s átölelte őt:

□ »Neked még élned kell. Nem halhatsz meg, mert még él az igaz Isten!«

